

Geçmişten Günümüze Filistin'i Okumak

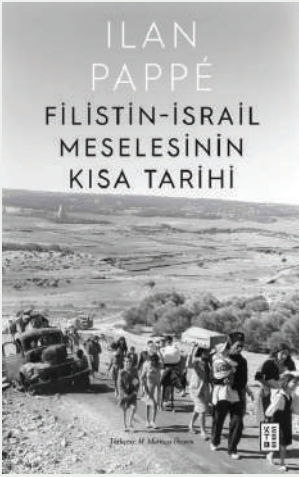
İREM YAŞAR

İstanbul Üniversitesi Radyo,
Televizyon ve Sinema Bölümü
Lisansüstü Öğrencisi

ABD başta olmak üzere Batılı ülkeler, son dönemde Gazze ve İsrail arasındaki çatışmalarda sık sık ateşkes çağrısında bulunsalar da 10 Ekim 2025'te yürürlüğe giren ateşkesin her geçen gün İsrail tarafından ihlal edildiği görülmektedir. Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlar ve küresel kamuoyu ise "iki devletli çözüm" ve "sivillerin korunması" yönündeki çağrılarını yinelemeye devam etmektedir. Ancak ne devletlerin ne de uluslararası örgütlerin bu barış çağrılarının, söylem düzeyinin ötesine geçtiğini

söylemek mümkün. Gerçekten etkili adımlar atılmış olsaydı, bugün hâlâ Gazze'den gelen saldırı ve sivil kayıplar haberleriyle sarsılmazdık.

Peki 1917'den günümüze uzanan Filistin davasını ne kadar iyi biliyoruz? Bu meseleyi tarihsel bağlamıyla doğru anlayıp yorumlayabilmek özellikle bugün, her zamankinden daha büyük bir önem taşımaktadır. Filistin ve Kudüs gibi konulara derinlemesine ilgi duyan, bu alanda kendini geliştirmek isteyen okurlarımız için meseleyi farklı açılardan ele alan özel bir okuma listesi hazırladık.

Filistin-İsrail Meselesinin Kısa Tarihi İlan Pappé

Yaşadığımız hakikat sonrası (post-truth) dönemde, Filistin'de olup bitenleri anlayabilmek için bu toprakların geçmişini bilmemiz büyük önem taşıyor. İsraili tarihçi ve siyaset bilimci İlan Pappé'nin 2024'te yayınladığı Filistin-İsrail Meselesinin Kısa Tarihi isimli eser, Gazze'de yaşananları ve İsrail'in bu saldırgan tutumunu anlamlandırabilmek için yazılmış bir rehber niteliğindedir. Pappé, İsrail'in ulusal tarih

inşası kapsamında kurgulanan tarih mitlerini sorgulayan yani kendi ülkesinin tarihini süzgeçten geçiren yeni nesil tarihçilerden biri. Arşivleri titizlikle inceleyen ve sorgulayan yazar, eserinde siyonizmin doğuşundan, 1882'de Filistin'e gelen ilk siyonist yerleşimcilere; Filistinlilerin ilk direnişlerinden, Filistin meselesine ilişkin uluslararası yaklaşımlara kadar uzanan geniş bir tarihsel çerçeveyi ele alıyor. Bugün Gazze'de yaşanan trajedinin köklerine ışık tutan bu kapsamlı anlatı, abartısız ama çarpıcı diliyle okuyucuların Filistin meselesine bambaşka bir bilinçle yaklaşmalarını sağlıyor.

Filistin Yüz Yıllık Savaş: Yerleşimci Kolonyalizmin ve Direnişin Tarihi 1917-2017 Rashid Khalidi

Filistin ve İsrail arasındaki çatışmanın tarihine göz atmak için okunması gereken bir diğer eser, Rashid Khalidi'nin kaleme aldığı Filistin'in Yüz Yıllık Savaşı: Yerleşimci Kolonyalizmin ve Direnişin Tarihi (1917-2017) adlı kitap. Dünyaca tanınan Ortadoğu tarihçisi Khalidi, 2020 yılında yayımlanan bu eserinde hem akademik bir tanık hem de bu tarihsel sürecin içinde yer alan bir gözlemci olarak karşımıza çıkıyor. Khalidi'nin hem arşiv malzemelerinden hem de aralarında belediye baş-

kanları, hâkimler, akademisyenler, diplomatlar ve gazetecilerin bulunduğu Filistinli aile üyelerinden edindiği bilgilerle hazırladığı bu kitap, iki halkın ulusal hareketlerinin ortaya çıkışını gözler önüne seriyor. Anlatı, Filistin'e karşı önce siyonist hareket tarafından başlatılan ardından İngiltere ve Almanya'nın desteğiyle İsrail tarafından sürdürülen kolonyalist savaşı aktarırken; aynı zamanda Filistinli liderlerin hatalarına da dikkat çekerek tarafsız ve çok boyutlu bir muhasebe sunuyor. Çatışmanın her iki tarafının tarihine ve kaygılarına odaklanan bu özgün çalışma, günümüzde Filistin-İsrail meselesine benzersiz bir perspektif kazandıran önemli eserlerden biri olarak öne çıkıyor.

Filistin Sorunu

Edward W. Said

Filistin denildiğinde, kuşkusuz, çağının en etkili edebiyat, siyaset bilimi ve sosyoloji profesörlerinden biri olan Edward W. Said akla gelir. Said, 1979'da yayımladığı *Filistin Sorunu* kitabı ile halkının mücadelesini ve bu konudaki kapsamlı bilgi birikimini, kendisinin de saygın bir mensubu kabul edildiği Batı merkezli düşünce dünyasının odağına sundu ve bu alanda referans kabul edilen bir esere imza attı. Batı'nın Doğu hakkındaki emperyalist ve sömürgeci kültürel ve düşünsel akımlarının tanımlandığı

ve eleştirildiği eseri *Oryantalizm* ile kendisini geniş kitlelere tanıtan Said, Filistinlilerin ve onları destekleyen bütün unsurların terörist veya aşırı-likçi olarak yaftalandığı bir dönemde Filistin halkının ve kültürünün varlığını güçlü bir şekilde dile getirebildi. Bu açıdan dikkatle okunması gereken *Filistin Sorunu*, siyonist devlet inşasının sürecinin aslında Filistinli Araplara karşı girişilmiş bir topraksızlaştırma ve sömürgeleştirme süreci olduğunu bu bağlamda da Filistin'de yaşananların yalnızca iki toplum arasında bir çatışma değil, sömürgecilğe ve yayılmacılığa karşı verilen bir mücadele olduğunu yüksek bir sesle dile getiriyor.

Zeytin Ağaçlarının Arasında-Filistin Direniş Edebiyatından Portreler

Peren Birsaygılı Mut

Eser Filistin meselesini farklı bir disiplin üzerinden okumamızı mümkün kılıyor. Edebiyatın toplum üzerindeki etkisi ve kültürü şekillendirmedeki rolü yadsınamaz. Ancak kuşkusuz toplumların tüm özellikleri de edebiyata yansır; bu da edebiyatı toplumları anlamamanın en önemli yollarından biri hâline getirir. Ortadoğu edebiyatı üzerine çalışmalar yapan Peren Bir-

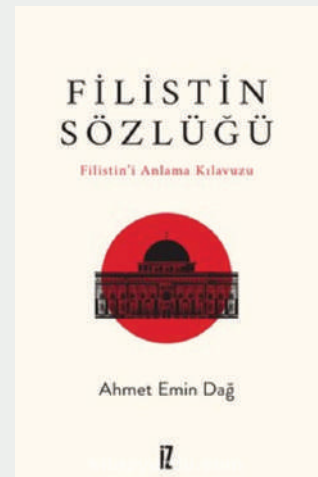
saygılı Mut, *Filistin Direniş Edebiyatından Portreler* adlı eserinde tam da bunu yapıyor: Filistin'i anlamak için Filistin direniş edebiyatını ve bu edebiyattan önemli portreleri okuyucuyla buluşturuyor. Zira bir toplumu anlamak için yalnızca politik bir bakış açısına sahip olmanın yeterli olduğunu savunmak, at gözlüğü takmaktan farklıdır. Gabriel García Márquez'i, José Saramago'yu okumadan Latin Amerika'yı; Cengiz Aytmatov'u anlamadan Asya'yı; Dostoyevski'yi ve Tolstoy'u okumadan Rusya'yı anlamak mümkün müdür?

Filistin Sözlüğü: Filistin'i Anlama Kılavuzu

Ahmet Emin Dağ

Filistin'i ve Filistin davasını anlayabilmek için yalnızca günlük manşetleri takip etmek yeterli değildir. Üç semavi dinin de kutsal mekânlarına ev sahipliği yapan bu coğrafyayı kavrayabilmek, tarihsel bir derinlik gerektirir. Bu toprakların geçmişini anlatan pek çok kitaba başvurduğumuzda, okuyucu olarak çoğu zaman

karmaşık kavramların arasında gezinip bu kavramlar arasındaki bağları çözümlenmeye ihtiyaç duyarız. Ahmet Emin Dağ'ın kaleme aldığı *Filistin Sözlüğü: Filistin'i Anlama Kılavuzu*, bu ihtiyaca cevap veren bir eser niteliğinde. Sıradan anlatımların ötesine geçen bu kitap, siyonizmden Filistin davasının aktörlerine kadar geniş bir yelpazede sunduğu bilgilerle adeta bir başucu kitabı olarak öne çıkıyor.

Bitmeyen İhanet: Emperyalizmin Gölgesinde Filistin Sorunu ve Uluslararası Hukuk Berdal Aral

İsrail ordusu, Gazze Şeridi'nde ateşkes ve esir takası anlaşmasını sürekli olarak ihlal etmeye devam ederken Filistin sorununun küresel sistemde nasıl ele alındığını da – daha doğrusu nasıl tahakküm altına alındığını – anlamak önemli konulardan biri hâline geldi. Bu bağlamda okunabilecek değerli kaynaklardan biri, Prof. Dr. Berdal Aral tarafından kaleme alınan *Bitmeyen İhanet: Emperyalizmin Gölgesinde Filistin Sorunu ve Uluslararası Hukuk* kitabıdır. 2019 yılında yayımlanan bu kitap, Filistin sorununu tarihsel bağlam içinde uluslararası hukuk perspektifinden

derinlemesine analiz ediyor. Aral, Filistin meselesini Arap dünyasının Osmanlı sonrası dönemde emperyalist güçlerin etkisi altına girmesiyle ilişkilendirirken uluslararası hukuk analizlerini de disiplinlerarası bir yaklaşımla yapıyor. Eserde ayrıca Filistin sorununa ilişkin küresel ölçekte hâkim olan akademik söylem de mercek altına alınıyor. Tarihsel arka plandan hukuki boyutlara uzanan bu çok yönlü eser, alan fark etmeksizin Ortadoğu ve Filistin meseleleriyle ilgilenen herkes için değerli bir başvuru kaynağı niteliği taşıyor.

Filistin Laboratuvarı: İsrail İşgal Teknolojilerini Dünyaya Nasıl İhraç Ediyor? Antony Loewenstein

Eser, İsrail'in Filistinliler üzerindeki baskı politikalarına bambaşka bir açıdan yaklaşmaktadır. Araştırmacı gazeteci Antony Loewenstein belgeler, röportajlar ve saha raporlarına dayandığı *Filistin Laboratuvarı: İsrail İşgal Teknolojilerini Dünyaya Nasıl İhraç Ediyor?* adlı kitabında, İsrail'in Filistin'deki yayılmacı politikasının ülke ekonomisine sağladığı katkıları gözler önüne seriyor. İsrail, Batı Şeria ve Gazze'nin işgali sırasında Filistin'i yalnızca askerî donanımlarını test ettiği bir alan olarak kullanmakla kalmadı aynı zamanda yüz tanıma, gözetleme ve biyometrik tarama gibi dijital veri teknolojilerinde deneyim kazanarak bu alandaki kapasitesini de genişletti. Filistin'i adeta bir laboratuvar gibi kullanan İsrail, bugün askerî dona-

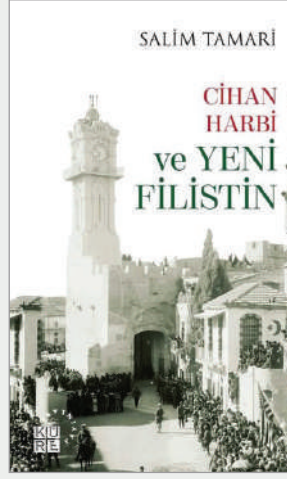
nım, gözetim sistemleri ve dijital veri teknolojileri konusunda küresel ölçekte güçlü bir endüstri hâline geldi. Loewenstein, İsrail'in dünyanın en sert çatışmalarını körükleyen casusluk teknolojileri ve savunma donanımları geliştirmede lider konuma ulaşmasının, ülkeye büyük bir ihracat kapasitesi kazandırdığını vurguluyor. Nitekim İsrail menşeli gözetim yazılımları, resmî olarak İsrail ürünlerine ambargo uygulayan ülkelere dahi satılmış durumdadır. Bu vaziyet, İsrail'in yalnızca işgal altındaki Filistin'deki apartheid rejimini sürdürmesine değil aynı zamanda dünya genelinde demokrasiyi zayıflatmasına da neden oluyor.

Siyonizm ve Filistin Sorunu (1800-1923)

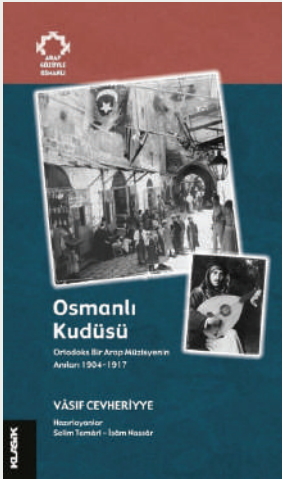
Mim Kemal Öke

Filistin sorununun tarihsel seyrini anlayabilmek ve Ortadoğu'da bugüne dek süregelen çözümsüzlüğün en önemli nedenlerinden biri olarak görülen Siyonizm olgusunu derinlemesine kavrayabilmek için okunabilecek bir diğer kitap Siyonizm ve Filistin Sorunu. Mim Kemal Öke tarafından kaleme alınan bu kitap, yazarın doktora yıllarına uzanan akademik bir birikimin ürünü. Öke, siyonizmin doğuşu ile Filistin sorununun ortaya çıkış ve gelişimini ele alırken aynı zamanda bu süreçlerde II. Abdülhamid Han'dan İttihatçılara kadar Osmanlı yönetici elitinin konuya dair tutumlarını ve çabalarını da ayrıntılı biçimde inceliyor.

Cihan Harbi ve Yeni Filistin- Salim Tamari

Salim Tamari'nin 2021'de yayımlanan Cihan Harbi ve Yeni Filistin adlı eseri, Filistin'in yakın tarihine önemli bir pencere açıyor. Kitap, Filistin topraklarının "Osmanlı Filistinini" kimliğinden koparak yeni bir ulusal benlik inşa etmeye başladığı dönemi mercek altına alıyor. Tamari, Birinci Dünya Savaşı sırasında Filistin'in Osmanlı İmparatorluğu'na tutunma çabalarını, savaşın hem bölgede hem de Osmanlı toplumunda tetiklediği siyasi, kültürel ve insani dönüşümleri inceliyor. Bu incelemeyi yaparken hem arşiv belgeleri ve tarihsel araştırmalar gibi akademik kaynaklardan hem de özel aile evrakları ve otobiyografiler gibi kişisel anlatılardan yararlanıyor. Ortaya çıkan tablo, Filistin'in dönüşüm sürecini tarihsel ve insani yönleriyle adeta belgesel bir roman atmosferinde okuyucuya aktarıyor.

Osmanlı Kudüsü Ortodoks Bir Arap Müzisyenin Anıları 1904-1917- Vasıf Cevheriyye

Kudüslü Ortodoks Arap müzisyen Vasıf Cevheriyye'nin hatıratından oluşan bu eser, Kudüs'ün Osmanlı yönetiminden ayrılışına kişisel hikâyeler aracılığıyla tanıklık etmemizi sağlıyor. Okuyucular, Cevheriyye'nin anılarında şehirde yaşayan Müslüman, Hristiyan, Yahudi ve Levanten toplulukların gündelik yaşamlarından kesitler

bulurken; düğün ve eğlence kültüründen dinî ritüellere, çarşı-pazar ortamlarından sağlık hizmetlerine kadar uzanan geniş bir yelpazede bu kadim kentin sosyal dokusunu keşfediyor. Siyasi tarihin ötesine geçerek Kudüs'ü bir şehir olarak anlamak isteyenler için vazgeçilmez bir kaynak niteliği taşıyan eser aynı zamanda dönemin Filistinlilerinin Osmanlı'dan kurtulma umutlarının nasıl Britanyalıların ihanetiyle sonuçlandığını ve ülkelerinin adım adım Siyonist yerleşimlere açıldığını acı bir gerçeklikle gözler önüne seriyor. [OX](#)